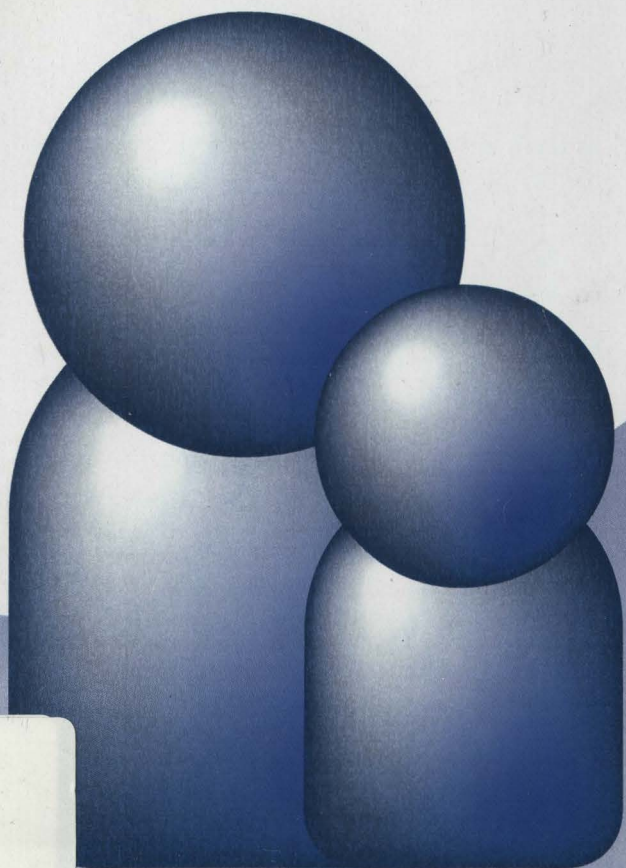

Образовни стандарди за крај обавезног образовања
за наставни предмет

ИСТОРИЈА

SRB
Z-1
(2006)

Georg-Eckert-Institut BS78

1 163 150 3

Република Србија
Министарство просвете и спорта
Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања

Образовни стандарди за крај обавезног образовања

ИСТОРИЈА

Приручник за наставнике

Момчило Павловић ✓
Марко Шуица ✓
Видосава Граховац ✓
Предраг Марковић ✓
Биљана Стојановић ✓
Ивана Спасовић ✓
Бранка Бечановић ✓
Снежана Кнежевић ✓
Емина Даутовић ✓
Јелена Поповић ✓
Ирена Губеринић ✓

Београд, 2006.

**Образовни стандарди за крај обавезног образовања.
Историја. Приручник за наставнике**

Издавач: Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања,
Фабрисова 10, 11000 Београд

За издавача: Драган Банићевић

Уредник: Видосава Граховац

Дизајн: Мирослав Јовановић

Лектура и коректура: Александра Станић, Тања Трбојевић

Прелом текста: Мирослав Јовановић

Штампа: Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања,
Фабрисова 10, 11000 Београд

Тираж: 1350

ISBN

Georg-Eckert-Institut
für internationale
Schulbuchforschung
Braunschweig
- Bibliothek -

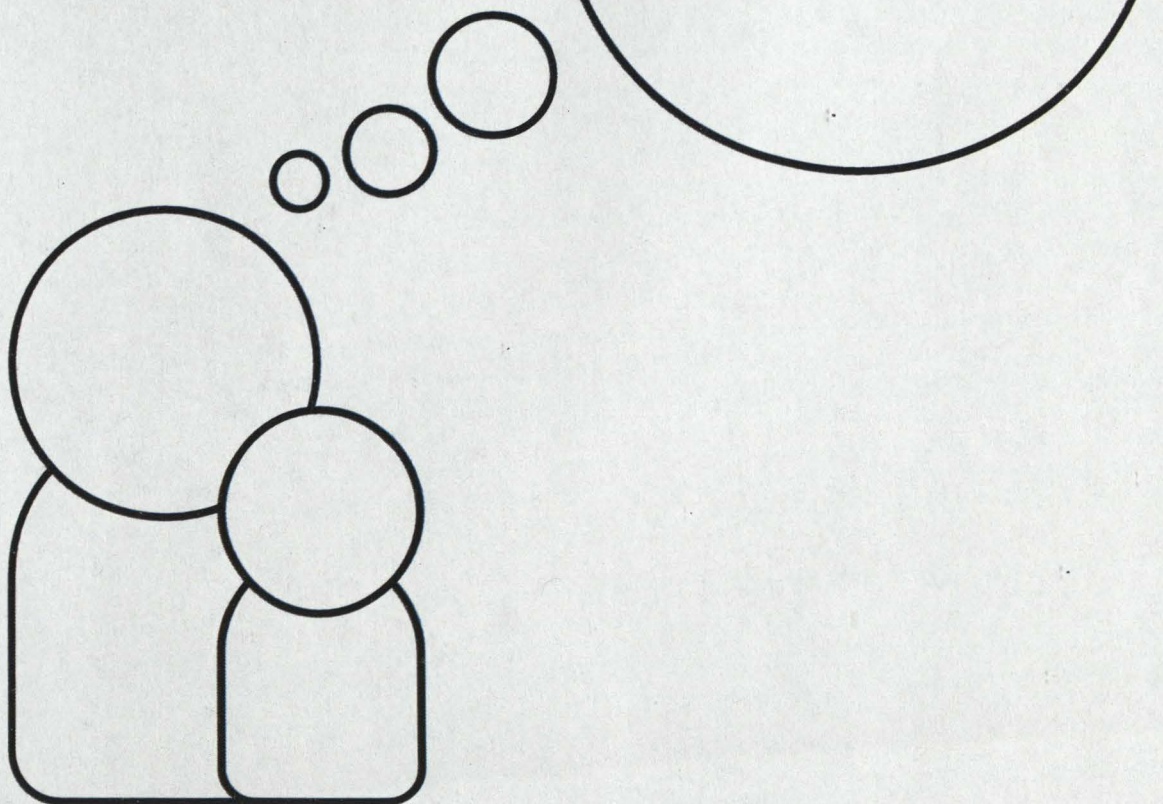
2013/1173

SRB
Z-1
(1,2006)

SRB
Z-15
(2006)

САДРЖАЈ

I УВОД	3
Настава и учење историје у транзицији.....	4
Како су развијени стандарди.....	7
Циљеви образовања и васпитања и циљеви учења историје.....	8
II ПРИСТУП ЗАСНОВАН НА РЕЗУЛТАТИМА УЧЕЊА	13
Класификација знања и когнитивних процеса.....	14
Шта значи нужно знати, важно знати, вредно знати.....	18
III ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ	21
Шта су образовни стандарди.....	21
Образовни стандарди за предмет историја.....	27
Листе кључних знања из историје за крај обавезног образовања.....	32
Примери задатака за ученике који илуструју образовне стандарде и нивое захтева.....	45
IV ПОЈМОВНИК	53
ЛИТЕРАТУРА	59

УВОД

Предлог образовних стандарда за крај обавезног образовања сачињен је у оквиру пројекта Министарства просвете и спорта Републике Србије „Развој школства у Републици Србији“, пројектна компонента „Развој стандарда и вредновање“. Припрему Предлога образовних стандарда за крај обавезног образовања, у складу са чланом 23. Закона о основама система образовања и васпитања, реализовао је Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања.

Предлог образовних стандарда развили су стручни тимови које је именovalo Министарство просвете и спорта. Образовни стандарди сачињени су на основу: процене стручњака за школски предмет, стручњака за образовне науке, стручњака за научну дисциплину и резултата емпиријског истраживања.

У току процеса израде стандарда постигнут је консензус консултованих наставника историје из свих региона Србије, да искази наведени у листи образовних стандарда одражавају оно што ученик/ученица треба да зна, разуме и уме да уради на крају обавезног образовања и васпитања из тог предмета. Да би се проверио концепт предложених стандарда и поставили нивои знања и вештина ученика, урађено је емпиријско истраживање на узорку ученика осмог разреда из свих региона Србије.

Дефинисани предлози стандарда имају три основне намене:

- да унапреде квалитет наставе и учења;
- да помогну наставницима да успоставе објективне и јавне критеријуме оцењивања;
- да се користе као инструмент самовредновања ученика, наставника и школа.

Шта се добија увођењем образовних стандарда?

- Лако се може проверити да ли су пожељни резултати учења остварени и тако вредновати ефикасност учења и постигнућа ученика.
- Фокус рада се мења – од поучавања ка учењу. Парадигма се мења – од наставника ка ученику.
- Наставници тачно знају шта ученици треба да науче.
- Ученици тачно знају шта се од њих очекује, шта треба да науче и како ће се њихово учење проверавати.
- Ученици разумеју зашто је градиво које уче важно и како је повезано с образовним циљевима.
- Ученици преузимају већу одговорност за сопствено учење када знају шта се од њих очекује и које стандарде треба да остваре.
- Испитне материјале је лакше развијати када постоје јасно операционализовани циљеви и исходи/резултати учења.

his draft will be in english

Настава и учење историје у транзицији

Контекст

Историја је као мало која наука (зло)употребљавана у идеолошке, националне и политичке сврхе. Историографија и историјска уџбеничка литература у претходном периоду биле су једностране, обележене снажним идеолошким порукама и оценама, митологизацијом појединих личности и појава, где није било места за друге, а и кад је било, они су сликани црним бојама. Помоћу историје као науке и наставног предмета правдане су одређене политичке акције, једне личности глорификоване, стављане у уџбенике, а друге оцрњиване и избациване из уџбеника. До половине осамдесетих година југословенска историографија следила је федералну организацију државе. Кооперативни федерализам, који је у разбуктаном национализму од Југославије деведесетих направио бојиште грађанског рата, стварао је и издвојене историографије које су обликовале и даље обликују парцијалну историјску свест и сопствене истине, потврђују национални идентитет и новоуспостављену државност, испуштајући из вида југословенску целину, сем, можда, у најопштијим назнакама као рам за одређене догађаје. С друге стране, само оно што је договорено и усаглашено у републичким центрима могло је бити историја Југославије или пак историја Партије (*Преглед историје СКЈ, Београд, 1986*).

Историографија је са развојем политичких догађаја, који су се кретали у смеру деструкције Југославије, све више постајала слушкиња деструкције и потпорни стуб у међусобним обрачунима пружајући додатне квазинаучне аргументе. Део историографије је био сведен на ниво политичко-административне истине. Највећи део историографије у Србији служио је промовисању идеолошке истине.

Поред тога, као одговор на фрустрације због комунистичке симетрије у историји Југославије, поравнавања и заборавља, јавила се јака тежња за откривањем тзв. белих мрља, односно за истраживањем оних питања која, мада нису била експлицитно забрањена, некако су прећутно сматрана непожељним и опасним. Много је таквих примера посебно из новијег периода историје југословенских народа.

У жељи за ослобађањем од комунистичке историографије и пословичног гледања на историју кроз призму партијских форума и њених вођа, отишло се у другу крајност тзв. мењања историје, како неки кажу – ревизије историје. Постоји једна британска пословица која каже да се код њих прошлост не мења, али се мења будућност. Код свих југословенских народа прошлост је изгледа променљива, али будућност није. Зато, кад споменете да се бавите историјом, обично вас питају: „Којом историјом, односно када ћемо једном сазнати праву историју?“ У тражењу те „праве историје“ направљене су и неке грешке које су од историографије направиле политичко и медијско оружје у међусобним разрачунавањима. Ишло се из крајности у крајност. Колико пута су, само, победници на овим просторима скидани са пиједестала и поново дизани. Колико пута су одређене личности час биле хероји и јунаци, час издајце и непријатељи. Такво стање у историографији, иако је споро продирало у уџбеничку литературу, свакако је имало утицај како на наставнике тако и на ученике. Полако али сигурно јављао се јаз између онога што се налазило у наставним програмима и уџбеницима и онога што се могло видети на телевизији или прочитати у новинама. Настала је потпуна конфузија и искривљена историјска свест.

Искривљену историјску свест и поларизовано гледање (црно-бело) на прошлост простора и народа створили су: поремећене вредности, урушавање државног и друштвеног система, релативизовање историје, наметање нових оцена и ревизија историје, некритичко преузимање модела стабилних и јаких држава, лаичко тумачење и разумевање историје, задржавање праксе да су настава историје и уџбеници пропаганда победника и режима који се урушавао и неадекватна припремљеност наставника за новине у настави. Људи који су одрастали са тим поларизованим гледањем тешко и болно доживљавају рушење сопствене илузије и слике прошлости. У тим узаврелим временима појавили су се нови уџбеници, од којих су под присмотром били они који обухватају новији период историје. Развила се нездрава и неконструктивна полемика. Уџбеници су, са једне стране хваљени и слављени, а са друге нападани и жигосани. Једни су их доживљавали као ревизију историје, праву историју, а други као четничку читанку, реваншистички уџбеник и сл. При том је потпуно бесмислена била критика са идеолошког односно прокомунистичког или прочетничког становишта. Иако је касније било покушаја поправљања уџбеника и израде алтернативних уџбеника, који су такође критиковани, још увек стање у уџбеничкој литератури из историје у Србији није задовољавајуће.

Folje

Stand

Функција историје у наставном процесу

Историја као наука и наставни предмет јесте једна од друштвених наука, али је истовремено и хуманистичка наука. То практично значи да она пружа не само знање о прошлости већ утиче и на образовање и моделирање ученика (човека), у смислу што рационалнијег сазнања о себи и другима. Историја је важна област учења у образовном процесу, било као предмет Природа и друштво било као Историја, због тога што је:

1. наставни предмет који ученицима објашњава појмове из друштвене теорије и праксе (држава, владар, демократија);
2. наставни предмет који уз српски језик и географију, пружа основе за изградњу идентитета (националног, културног, итд.);
3. наука која треба да образује за демократију, мир и толеранцију објашњавањем појмова као што су: рат, мир, избори, странке, опозиција, историјски процес, итд.;
4. наука која треба да пружи елементарну политичку писменост и политичку културу;
5. наука која пружа основе за усвајање националних, регионалних, европских и светских културних вредности.

Покушај израде стандарда

Полазећи од чињенице да је само бављење историјом деликатно поље рада, сматрали смо да тимским радом и широком сагласношћу наставника можемо доћи до основних стандарда у историји као наставном предмету, односно до онога шта је минимални стандард знања који ученик треба да усвоји после обавезног школовања. Отворили смо и важно питање – шта су то кључна знања, односно које појаве, процесе, догађаје и личности ученици треба да усвоје и понесу као трајно добро након завршеног обавезног образовања? Основно питање које смо себи поставили гласило је: **Шта вреднујемо у историји?**

У одговору на њега истакли смо да вреднујемо:

1. Историјско знање, односно знање о историји: знања о времену и простору, разумевање хронологије, разумевање простора у одређеном временском интервалу, познавање важних чињеница, појмова, личности и процеса из националне и опште историје, разумевање узрочно-последичних веза, разумевање процеса, повезивање појава, догађаја и процеса, схватање шта се дешава на другом месту у истом временском интервалу...
2. Основни ниво истраживања у историји и тумачење историје засновано на употреби историјских извора.

Национални образовни стандарди настају у одређеном друштвеном контексту и мењају се током времена. Образовни стандарди настају из перспективе сваког друштва, па и српског, и морају бити по садржају растеређени, и доносити проверене и усвојене историјске чињенице и оцене, макар оне биле и непријатне или срамне како за друге народе тако и за Србе. Ми не морамо тежити потпуном консензусу у избору садржаја, па ни у интерпретацијама, него тежимо минимуму стандарда, који не би требали да буду спорни.

Израда и примена образовних стандарда у наставном предмету Историја није тако једноставан посао и тражи време за уходавање и прихватање.

Основни принципи којима смо се руководили у раду су: фактографска тачност, уравнотежен одабир садржаја и колико је могућно непристрасно приказивање вредносних судова, дакле не и без икаквих судова, заснованих на провереним чињеницама и вредностима народа и државе кроз историју.

Ниједан одабир није лишен вредносних судова.

Ми смо покушали да издвојимо знања, вештине и умења ученика која су важна за разумевање друштва, себе и света у коме живе, разумевање основних социјалних и моралних вредности демократски уређеног, хуманог и толерантног друштва, знања, вештине и умења која су основа за даље образовање и самостално учење.

Како су развијени стандарди

Образовни стандарди за предмет Историја засновани су на циљевима образовања.

Описи знања, вештина и умења из наставног предмета Историја које ученик/ученица треба да поседује на крају обавезног основног образовања и васпитања, који су наведени у образовним стандардима за предмет Историја, изведени су из циљева образовања и васпитања, општих циљева наставе историје и наставног програма Историје за основну школу.

У току процеса израде стандарда консултовани су наставници историје из свих региона Србије, о томе да ли искази наведени у листи стандарда одражавају оно што ученик/ученица на крају обавезног образовања и васпитања треба да зна, разуме и уме да уради. Да би се проверио концепт предложених стандарда и поставили нивои знања, вештина и умења ученика, урађено је емпиријско истраживање на узорку ученика осмог разреда из свих региона Србије. На основу процене стручњака за предмет, стручњака за научну дисциплину и резултата емпиријског истраживања, дефинисани су образовни стандарди за предмет Историја за крај обавезног образовања и васпитања.

Образовни стандарди за предмет Историја груписани су у две области: Историјско знање и Истраживање и тумачење историје.

Област **Историјско знање** чини скуп организованих информација и појмова из историјске науке које поседује ученик/ученица на крају основног образовања: знања о времену и простору, разумевање хронологије, познавање важних чињеница, појмова, личности и процеса из националне и опште историје, разумевање узрочно-последичних веза, као и вертикална и хоризонтална перспектива у историји.

Област **Истраживање и тумачење историје** чине вештине, умења, ставови и вредности који су засновани на употреби историјских извора, коришћењу различитих средстава у функцији историјског истраживања и стицања знања, мултиперспективности и пристрасности у тумачењу историје.

У листи предлога стандарда наведени су **искази који описују знања, вештине и умења ученика** за предмет Историја на крају основног образовања и васпитања. Знања, вештине и умења односе се на кључна знања из историје.

Образовни стандарди описани су **на три нивоа** захтева. Нивои образовних стандарда описују захтеве различите тежине, когнитивне комплексности и обима знања, од једноставнијих ка сложенијим. Сваки наредни ниво подразумева да је ученик савладао знања и вештине са претходног нивоа.

Циљеви образовања и васпитања и циљеви учења историје

Циљеви и задаци образовања и васпитања наведени у Закону о изменама и допунама Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“ бр. 58/04 и 62/04)

- 1) развој интелектуалних капацитета и знања деце и ученика нужних за разумевање природе, друштва, себе и света у коме живе, у складу са њиховим развојним потребама, могућностима и интересовањима;
- 2) подстицање и развој физичких и здравствених способности деце и ученика;
- 3) оспособљавање за рад, даље образовање и самостално учење, у складу са начелима сталног усавршавања и начелима доживотног учења;
- 4) оспособљавање за самостално и одговорно доношење одлука које се односе на сопствени развој и будући живот;
- 5) развијање свести о државној и националној припадности, неговање српске традиције и културе, као и традиције и културе националних мањина;
- 6) омогућавање укључивања у процесе европског и међународног повезивања;
- 7) развијање свести о значају заштите и очувања природе и животне средине;
- 8) усвајање, разумевање и развој основних социјалних и моралних вредности демократски уређеног, хуманог и толерантног друштва;
- 9) уважавање плурализма вредности и омогућавање, подстицање и изградња сопственог система вредности и вредносних ставова који се темеље на начелима различитости и добробити за све;
- 10) поштовање права деце, људских и грађанских права и основних слобода и развијање способности за живот у демократски уређеном друштву;
- 11) развијање код деце и ученика радозналости и отворености за културе традиционалних цркава и верских заједница, као и етничке и верске толеранције, јачање поверења међу децом и ученицима и спречавање понашања која нарушавају остваривање права на различитост;
- 12) развијање и неговање другарства и пријатељства, усвајање вредности заједничког живота и подстицање индивидуалне одговорности.

Uinkl 2

Циљ и задаци учења историје у основној школи

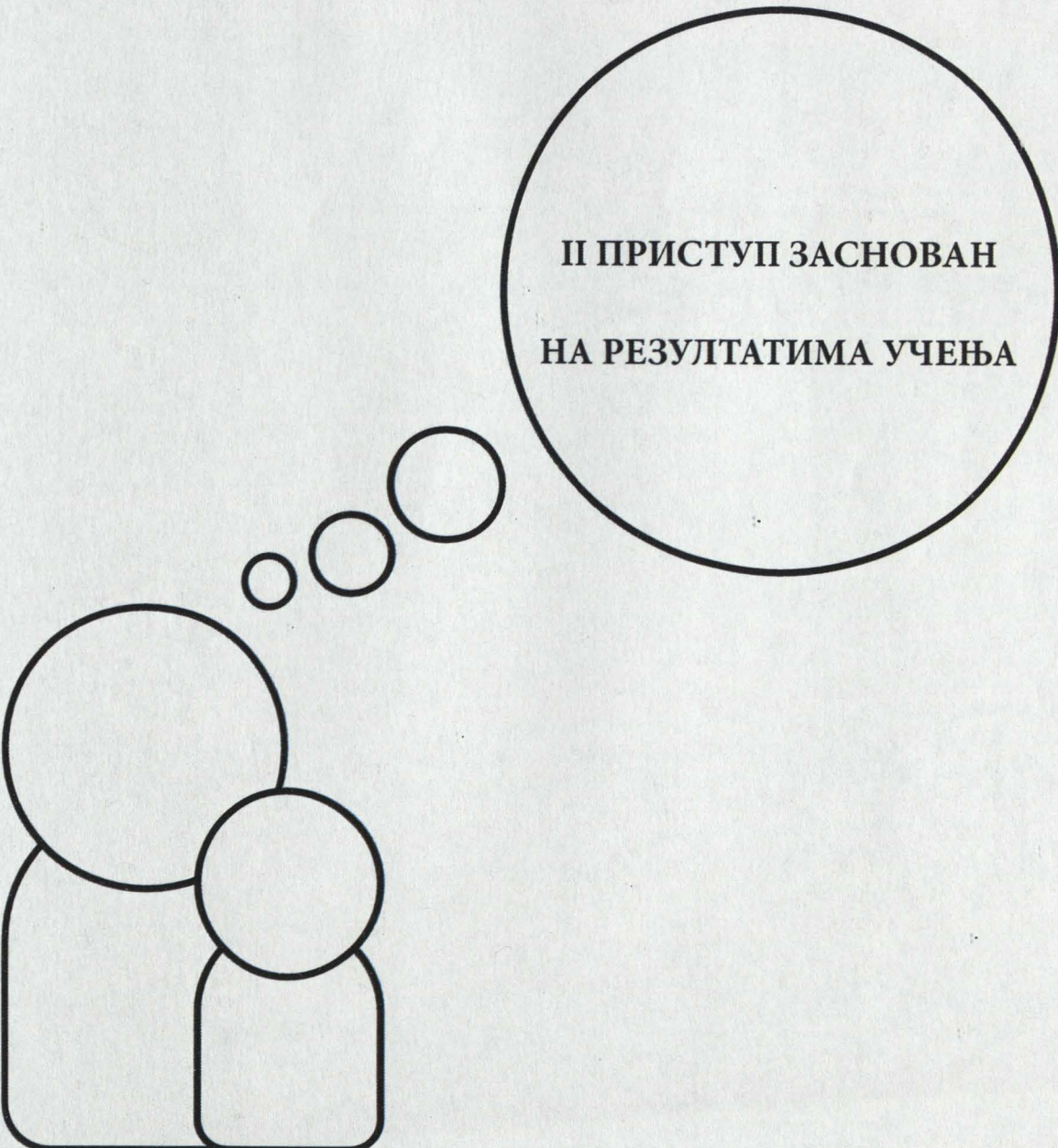
(„Службени гласник-Просветни гласник“ број 9 / 2006, страна 48)

Циљ и задаци

Циљ изучавања наставног предмета Историја је културни напредак и хуманистички развој ученика. Циљ наставе историје је и да допринесе разумевању историјског простора и времена, историјских процеса и токова, као и развијању националног, европског и светског идентитета и духа толеранције код ученика.

Задаци наставе историје су да ученици, уочавајући узрочно-последичне везе, разумеју историјске процесе и токове, улогу истакнутих личности које су одредиле развој људског друштва, и да познају националну и општу историју (политичку, економску, друштвену, културну...), као и историју суседних народа и држава.

Ziel

**II ПРИСТУП ЗАСНОВАН
НА РЕЗУЛТАТИМА УЧЕЊА**

ПРИСТУП ЗАСНОВАН НА РЕЗУЛТАТИМА УЧЕЊА

Приликом израде предлога стандарда за крај основног образовања, стручни тим се определио за следећи методолошки приступ¹ који се састоји од три кључне фазе:

1. дефинисања пожељних исхода/резултата учења на крају одређеног (у овом случају основношколског) образовног циклуса, усклађених са актуелним наставним програмима за основну школу

2. операционализације дефинисаних пожељних исхода/резултата учења и израде испитног инструментаријума (задатака, тестова) који поседују проверене метријске карактеристике

3. планирања и предлагања метода поучавања, наставних материјала, ресурса и потребних искустава ученика како би усвојили жељена знања и вештине те развили потребне компетенције на најприкладнији и најефикаснији начин.

Пожељни **исходи/резултати учења** су описи онога што ученик/ученица треба да зна, разуме и уме да уради на крају циклуса учења и учешћа у образовном процесу. **Образовни исходи** се, дакле, односе на знања, вештине и развијене компетенције, а одређују се на различитим нивоима сложености когнитивних процеса. Дефинишу се у терминима мерљивог понашања ученика и могу се проверавати тј. испитивати. Прво се дефинишу пожељни исходи/резултати учења на крају основног образовања, а после се образовни стандарди могу дефинисати за сваки разред и за сваку тематску целину. Дефинисањем пожељних исхода/резултата учења започиње процес постављања проверљивих националних стандарда знања, вештина и осталих компетенција које ученици треба да поседују на крају појединог образовног циклуса.

На основу дефинисаних образовних исхода/резултата учења разрађују се задаци којима се испитује остваривање образовних резултата. Одговара се на питања:

- Шта ученик треба да зна, разуме и уме да уради?
- Шта је стварно **важно** знати?
- Шта је **кључно** за предмет, шта су **базичне идеје** предмета, дисциплине?
- Шта је из програма предмета важно **дубоко разумети** да би било добра подлога за даље целоживотно учење?
- Која специфична знања и вештине треба поставити као резултате учења јер су важна за даље учење и ефикасно деловање у животу?
- Како ћемо знати да ли су ученици постигли пожељне резултате и развили нужне компетенције?
- Како проверавати научено?
- Како поставити испитивања и проверити остварење циљева?

Коначно, дефинисани образовни исходи/резултати учења и резултати спроведених испитивања пружају важне информације за планирање метода учења, поучавања и оцењивања ученика.

¹ Методолошки приступ на који се ослања израда стандарда је адаптирани „Приступ заснован на резултатима учења“ (Spady 1988; 1993; 1994, „Outcomes-Based Education“), осавремењен методолошким упутствима „Планирање унатраг“ („Mc Tighe и Wiggins 2003; 2004 „Backward Design“).

Класификација знања и когнитивних процеса

(процеса који се користе за учење)

Пожељне резултате/исходе учења потребно је дефинисати на различитим нивоима сложености когнитивних процеса. Нивои који се користе у овом приступу усклађени су са Ревидираном Блумовом таксономијом знања и когнитивних процеса (Anderson, Krathwohl, 2001).

Ревидирана Блумова таксономија има облик дводимензионалне таблице. Једна димензија је димензија знања (врсте знања које се учи, продукти учења), а друга димензија је димензија когнитивних процеса (процеса који се користе за учење). Димензија знања садржи четири, а димензија когнитивних процеса шест нивоа. Виши нивои укључују ниже нивое и представљају сложенија знања и сложеније процесе. Овладавање вишим нивоом подразумева да је овладано свим нивоима који се налазе испод тог нивоа. То значи да је ова таксономија хијерархијска класификација процеса и продуката учења.

ДИМЕНЗИЈЕ ЗНАЊА	ДИМЕНЗИЈЕ КОГНИТИВНИХ ПРОЦЕСА					
	1. Памтити	2. Разумети	3. Применити	4. Анализирати	5. Евалуирати	6. Креирати
А. Чињенично знање						
Б. Концептуално знање						
В. Процедурално знање						
Г. Метакогнитивно знање						

Димензије знања: главни типови и подтипови знања

- А. Чињенично знање** – основни елементи које ученици треба да знају да би били упознати са дисциплином и могли да решавају проблеме у области
- А а. Терминологија
А б. Специфични детаљи и елементи
- Б. Концептуално знање** – повезаност основних елемената са ширим структурама које им омогућавају заједничко функционисање
- Б а. Класификације и категорије
Б б. Принципи и генерализације
Б в. Теорије, модели и структуре
- В. Процедурално знање** – знање како нешто чинити, коришћење истраживања и критеријума, коришћење вештина, техника и метода
- В а. Специфичне вештине и алгоритми
В б. Специфичне технике и методе
В в. Критеријуми за одабир одговарајућих поступака
- Г. Метакогнитивно знање** – знање о когнитивним процесима, као и свесност и разумевање властитих когнитивних процеса
- Г а. Стратешко знање
Г б. Знање о когнитивним задацима, укључујући и одговарајуће контекстуално и кондиционално знање
Г в. Самоспознаја

Димензије когнитивних процеса: глаголи који се користе при дефинисању процеса (који се користе за учење) и примери задатака²

1. **Памтити:** препознати, дефинисати, описати, идентификовати, означити, набројати, именовати, репродуковати, изабрати, изнети, присетити се.

Задатак: Препознати тачан одговор од понуђених, навести дефиницију неког појма, набројати све елементе неког догађаја, рецитовати песму, навести шта се догодило пре и после неког догађаја.

2. **Разумети:** разликовати, израчунати, објаснити, навести пример, рећи својим речима, разјаснити, протумачити, извести закључак, парафразирати, предвидети, преиначити, резимирати, преуредити, представити, превести, адаптирати.

Задатак. Интерпретирати слике, карте, таблице и графиконе, описати својим речима неку појаву, на основу чињеница предвидети последице, објаснити зашто се неки лик у књизи понашао на одређени начин, описати главну идеју неке приче, написати резиме.

² Anderson W. L. & Krathwohl D. R. (2001). Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing, A: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives, Abridged Edition. Allyn & Bacon.

3. Применити: променити, изабрати, израчунати, показати, развити, открити, употребити, искористити, управљати, модификовати, организовати, предвидети, припремити, произвести, повезати, реструктурирати, показати, демонстрирати, решити, пренети, употребити.

Задатак: Показати на другом примеру, предвидети могуће последице, направити схему да би се илустровала нека појава.

4. Анализирати: упоредити, рашчланити, резимирати, открити, разликовати, препознати, приказати у кратким цртама, указати на важност, повезати, изабрати, одвојити, преиспитати, супротставити, препознати неизречене претпоставке, разликовати чињенице од закључака, разликовати узрок од последице, одредити релевантност података, категоризовати, комбиновати, саставити, модификовати, преуредити, реконструисати, реорганизовати.

Задатак: Анализирати структуру дела (уметничког, музичког, литерарног), направити схему/дијаграм, направити извештај о неком догађају, утврдити зашто је дошло до неке промене, објаснити до којих последица би довела промена у некој варијабли.

5. Евалуирати: проценити, аргументовати, вредновати, упоредити, закључити, критиковати, објаснити, интерпретирати, просудити, повезати, резимирати.

Задатак: Проценити примереност закључака из приказаних података, вредност неког дела (уметничког, музичког, литерарног) употребом спољних стандарда квалитета, проценити логичку заснованост писаног материјала или предавања, утврдити оправданост неке акције или одлуке.

6. Креирати: конструисати, планирати, осмислити, поставити хипотезе, развити, створити, продуковати, реорганизовати.

Задатак: Осмислити план истраживања одређеног друштвеног проблема, спровести неки самостални пројекат, објаснити неки догађај с одређеног аспекта, направити уређај који обавља неки процес, осмислити начин за...

Како користити Ревидирану Блумову таксономију?

Образовни резултати су тако дефинисани да одговарају једној од четири категорије унутар димензије знања и једној од шест категорија унутар димензије когнитивних процеса. За изражавање тога шта се учи и испитује (чињенично, концептуално, процедурално или метакогнитивно знање) користе се **именице**, док се за дефинисање когнитивних процеса (памтити, разумети, применити, анализирати, евалуирати, креирати) користе **глаголи**. Сваки образовни резултат који се испитује налази се на пресеку две категорије димензија когнитивних процеса и знања. Овакав приступ дефинисању образовних резултата осигурава да се у задацима проверавају различити нивои знања и когнитивних процеса, односно да се у тестовима постављају задаци који од ученика захтевају коришћење виших нивоа когнитивних процеса.

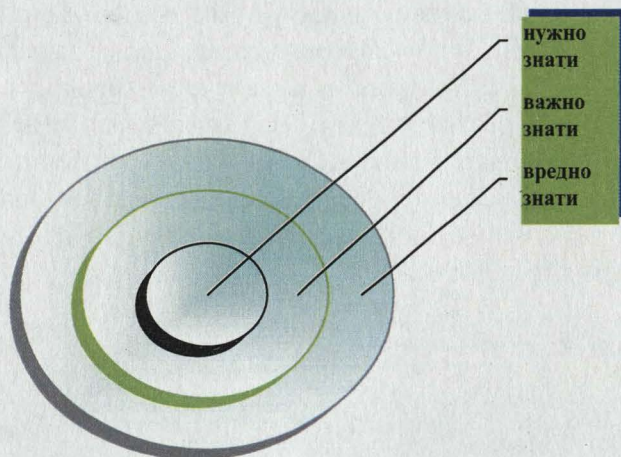
Примери захтева за ученике

ДИМЕНЗИЈЕ ЗНАЊА	ДИМЕНЗИЈЕ КОГНИТИВНИХ ПРОЦЕСА					
	1. Памтити	2. Разумети	3. Применити	4. Анализирати	5. Евалуирати	6. Креирати
А. Чињенично знање	Век је временско раздобље од ___ година			О ком рату говори овај текст?		
Б. Концептуално знање			Који догађај европске историје је имао утицај на слом Првог српског устанка?			
В. Процедурално знање			Прочитај из графикана који % војника је...			
Г. Метакогнитивно знање					Који од наведених извора говори негативно о...	

Приликом одређивања тога шта ћемо испитивати и дефинисања нивоа тежине захтева за ученике, отворило се питање обима и врсте историјских знања.

Да бисмо појаснили приоритете при одређивању тога шта испитивати и шта дефинисати у захтевима одређеног нивоа тежине, проверавамо да ли је конкретно историјско знање или вештину нужно знати, важно знати или вредно знати.

Шта значи **нужно знати**, **важно знати**, **вредно знати**

Нужно знати

Знања која остају када се забораве бројни детаљи. Важна су за свакодневни живот, за квалитетно сналажење у животу. Знања која одражавају основни циљ поучавања, сми-сао предмета.

- шире од пуких чињеница и вештина
- води ка суштини, темељном смислу дисциплине – одређује струку
- важно је за свакодневни живот, за квалитетно сналажење у животу
- важно је за цео живот, остаје у памћењу, разуме се, може се користити увек

Важно знати

Знања важна за цео живот, остају у памћењу, разумеју се, могу се користити увек. Знања и вештине које омогућавају продуктивно деловање: чињенице, појмови, принципи и вештине (процеси, стратегије и методе).

- важно за разумевање дисциплине
- повезано с битним разумевањем
- нешто што образована особа треба да зна и може да уради
- део радне улоге образованог стручњака

Вредно знати

Знања која подразумевају садржаје везане за предмет с којима је добро бити упо-знат.

- садржаји који су занимљиви
- садржаји који олакшавају повезивање са другим предметима
- садржаји који су занимљиви и важни за базичне идеје предмета
- садржаји који олакшавају разумевање базичних идеја
- садржаји који олакшавају повезивање с другим идејама или дисциплинама

III ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ

Образовни стандарди преводе циљеве образовања у конкретне исказе изражене у облику захтеваних компетенција

Употреба термина „компетенције“ указује да се образовни стандарди (за разлику од наставног плана и програма и упутстава за реализацију) не заснивају нужно само на листи наставних садржаја преко којих су образовни циљеви конкретизовани. Компетенције пре идентификују основне димензије процеса учења у датом предмету или предметној области (или „домену“), и рефлектују фундаменталне захтеве који се постављају пред ученике у тој области.

„Кључне компетенције могу да се развију као резултат другачијег, флексибилног и разноврсног коришћења конкретних компетенција у специфичним областима и повећавањем повезаности између компетенција из различитих области. Стицање компетенција мора почети систематским развојем 'интелигентног знања' у области.“ (Weinert 2001).

Образовни стандарди о којима овде говоримо засновани су на моделима компетенција и развијени су од стране тима стручњака: стручњака за научну дисциплину, стручњака за наставу одређене научне дисциплине и стручњака за области психологије и педагогије. Овако развијани модели компетенција праве разлику између области учења у оквиру предмета и описују различите нивое компетенција за сваку област. Сваки ниво компетенције дефинисан је когнитивним процесима и активностима одређеног обима којим ученици на том нивоу могу овладати, а ученици на нижим нивоима не би могли. Успостављање образовних стандарда обухвата спецификовање нивоа за које се очекује да ученици могу да их постигну.

Одређивање захтева на различитим нивоима у моделу компетенција није питање личног избора нити дискреционо право мале групе људи. Одређивање захтева по нивоима је одлука која се доноси од стране професионалаца, заснована на образовним циљевима (на разумевању образовне мисије одређеног предмета), а на основу уважавања искуства и мишљења стручњака, традиције релевантне дисциплине и емпиријског истраживања.

Модели компетенција су научни конструкти. Постизање датог нивоа компетенције носи информације о менталним операцијама и задацима које ће ученици, највероватније, моћи да ураде тачно. Да би ови модели били преведени у курикулум, у праксу у учионици, потребна је и „операционализација“, спецификовани примери, као и параметри процене у форми тестовских захтева, да би постигнуће ученика могло бити евалуирано.

Образовни стандарди су резултати процеса учења преведени у захтеве и задатке за ученике/ученице. Програми вредновања и оцењивања омогућавају да се ниво компетенција које су ученици постигли мери емпиријски и поуздано.

Узимајући описе компетенција као водич, задаци се конструишу да би се испитало да ли се ученик развио до жељеног резултата или капацитета за активност. Међутим, одговарајући захтеви за испитивање и израду тестова не могу бити просто добијени из описа компетенције. Они морају бити изведени из исказа који описује шта ученик треба да зна, разуме и уме да уради (дескриптора) и проверени да ли су ваљани. Помоћу одговарајућих метода вредновања могуће је одредити постигнути ниво компетенције.

Дакле:

1. Стандарди су засновани на разумевању образовне мисије дате предметне области, која је објашњена. Експертска процена је основ да би се одредио жељени ниво знања и вештина и развило одговарајуће вредновање, а и тада се циљеви образовања користе као водич.
2. Модели компетенција и очекивања су неопходни за посредовање између релативно апстрактних, уопштених циљева образовања с једне стране, и групе конкретних захтева (ајтема), с друге стране. Нивои компетенција су кључни ресурс за конструкцију задатака, у контексту планирања задатака и захтева за ученике. Модели компетенција сугеришу начине како да се смисле задаци који одређују когнитивне вештине на различитим нивоима тежине. Насупрот томе, једном класификован задатак, унутар модела компетенције, може бити појединачно схваћен као способност или недостатак способности коју тај задатак означава. Према томе, модели који описују развој компетенција на више нивоа јесу важан извор информација, водич за наставу и за евалуацију резултата учења.
3. Уколико не постоји мониторинг резултата, образовни циљеви, као статичне вредности, одвојени су од стварног развоја школа. Како истраживања курикулума и примене наставног плана и програма константно показују, циљеви образовања често остају непримећени и тиме су без значаја за наставну активност. Повратна информација о нивоу постигнутих компетенција ученика јесте есенцијална компонента да би се успоставио и систематски развијао квалитет образовања. Информације о томе у којој мери су постигнути циљеви образовања могу се обезбедити испитивањима и проверавањима. Те информације се могу користити да се унапреди развој школа, наставе и метода учења.

Карактеристике квалитетних образовних стандарда

Постоје бројни начини на које се може доћи до образовних стандарда, а „производ“ може бити у различитим формама. Карактеристике које квалитетни образовни стандарди треба да садрже уколико теже да повежу циљеве и захтеве компетенција као и да буду реални и недвосмислени за кориснике у школама јесу:³

1. **Спецификовање предмета:** Образовни стандарди односе се на специфичан садржај, постављени су јасним терминима који одражавају базичне принципе научне дисциплине и/или предмета.
2. **Фокус:** Стандарди не покривају целокупан обим садржаја области или предмета са свом његовом разгранатошћу, стандарди конкретизују језгро предмета или области.
3. **Кумулативност:** Образовни стандарди односе се на компетенције које су биле развијане код ученика до одређене тачке у различитим фазама школовања и због тога одражавају систематско интегрисано учење.
4. **Обавезност за све:** Стандарди казују који је очекивани минимални захтев од ученика. Ови минимуми стандарда требало би да се примене на ученике у свим школама у држави.
5. **Диференцијација:** Стандарди нису једноставно пречка коју неко прескочи или не. Пре ће бити да они праве разлику између нивоа изнад и испод, или претходног и следећег, према степену остваривања минимума стандарда. Када се постави минимални стандард, то олакшава даљу спецификацију нивоа и диференцијацију захтева.
6. **Разумљивост:** Образовни стандарди су формулисани јасно, концизно и помоћу разумљивих појмова.
7. **Изводљивост, остварљивост:** Захтеви представљају изазов за ученике и наставника, али могу бити остварени уз разумне напоре.

1: Спецификовање предмета

Предмети који се предају и уче у школи, формирају оквир који одређује структуру активности наставе и учења, и за то постоје добри разлози.

Наставни предмети се подудару са академским дисциплинама које разрађују одређен поглед на свет: историјски, књижевни, културни, научни. У исто време наставни предмети представљају одређене „кодове“, нпр. математичке моделе, херменеутичке интерпретације текста. Начин на који су предмети разграничени унутар опште области учења, било да су природне науке подељене или да се предају заједно, или како је решен однос између политике, историје и географије, јесте стална тема дискусија о образовању.

Штавише, да би се фокусирали на наставу и учење, образовни стандарди би требало да подвуку, истакну, кључне идеје предмета или група предмета за који се образовни стандард прави. Те кључне идеје садрже основне концепте, нпр. идеја епохе у историји, концепт функција у математици итд., менталне операције, процесе повезане са њима и основно знање повезано са њима.

³ Klieme E, Avenarius H, Blum W, Döbrich P, Gruber H, Prenzel M, Reiss K, Riquarts K, Rost J, Tenorth H E, Vollmer H (2004) The Development of National Educational Standards an expertise.

2: Фокус

Један од највећих недостатака традиционалног наставног програма јесте у његовој тежњи да буде свеобухватан, посебно у намери да се наставницима ограничи слобода да одаберу и одлуче. Стандарди одређују оно што би било обавезно за све, а тиме допуштају наставницима слободу да обликују и допуне ова језгра. Битно је да се образовни стандарди фокусирају на кључне аспекте знања, вештина и умења због којих је одређена научна дисциплина уведена као наставни предмет у школе.

3: Кумулативност

Образовни стандарди утврђују целокупне компетенције које треба да буду стечене у одређеној јединици времена. Целокупне компетенције су ниже од захтева за ученике у одређеном разреду или од захтева који се оцењују после појединачне лекције. Овде нас не интересује садржај који је научен за тест а затим заборављен, него развој општих компетенција у фундаменталним областима, које могу бити употребљиве за ученика и тестиране после дужег временског периода. Ово значи да су образовни стандарди усмерени на резултате кумулираног учења, у коме су садржај и процеси систематски надграђивани, повезивани, често коришћени и употребљиви.

Кумулативност стандарда тежи да превазиђе највећи проблем основношколског учења – парцијализацију искуства у процесу учења, са мало међусобне повезаности.

4: Обавезност за све

Образовни стандарди одређују ниво испод којег ниједан ученик не би смео да падне („минимум стандарда“ или основни ниво), средњи ниво и напредни ниво („максимални стандарди“).

Одређивање основног нивоа, минимума стандарда, јесте кључно да би се обезбедило квалитетно образовање. Минимум очекивања би требало да буде јасан свакој школи, сваком наставнику и сваком ученику.

Формулисање минимума захтева изведених из образовних циљева, који би били обавезни на националном нивоу, без обзира на тип школе, могло би да утиче на развој курикулума и наставе. Одговор на питање шта слабији ученик треба да зна и да буде у стању да постигне да би се сматрао успешним, јесте кључан у намери да се помогне таквим ученицима. У свакодневном испитивању и евалуацији ученика и њихових постигнућа, школе и наставници често заузимају неадекватан приступ оријентисан дефицитом. Обично најбољу оцену добија ученик који уради задатак задат целом одељењу, када је наставник у потпуности задовољан, свака нижа оцена одражава број и значај направљених грешака. Када се обезбеде позитивни описи компетенција, а нарочито минимума захтева, образовни стандарди би требало да спрече постојање дефицитне оријентације.

5: Диференцијација

Аутори овог текста не верују да би имало смисла укључивање додатних очекивања у саме образовне стандарде, посебно не на националном нивоу. Стандарди спецификују основну структуру компетенција које треба да успоставе и саопште обавезан минимум. Даља спецификација је остављена институцијама које одлучују о спецификацији курикулума, стручним удружењима и, на крају, појединачним школама.

6: Разумљивост

Образовни стандарди ће представљати побољшање у раду наших школа једино ако су јаснији и разумљивији од већине традиционалних наставних програма. Презентација стандарда одиграће кључну улогу у обезбеђивању да образовни стандарди буду прихваћени и цењени и од стране наставника и од стране јавности. Искуство Велике Британије, на пример, показује да консензус није лако постићи. Национални образовни стандарди (различито названи) скандинавских земаља и неких провинција у Канади су, с друге стране, убедљиви примери стандарда који артикулишу образовну мисију у школама врло концизно и употребом прецизних појмова.

7: Изводљивост

Образовни стандарди би требало да одражавају реално изводљиве циљеве, који могу бити остварени од стране ученика под тренутно важећим условима у школама. Један од најинтересантнијих налаза проширених анализа међународних испитивања (TIMSS и PISA) јесте да наставници и експерти за научну дисциплину и курикулум масовно прецењују могућности ученика да тачно ураде постављене задатке. Ово наговештава да би се нереално високи захтеви могли предупредити описом минимума очекивања, посебно у ранијим стадијумима развоја образовних стандарда. Образовни стандарди могу да буду мотивишући изазов и за наставнике и за ученике, док нереално висока очекивања воде ка демотивацији.

Због тога, сви нивои компетенцијских захтева не могу бити дефинитивно одређени док не будемо имали детаљне емпиријске налазе. То подразумева вишегодишња емпиријска испитивања и анализе, као и значајна улагања у обуку и израду приручника за рад у настави.

Образовни стандарди за предмет историја

Образовни стандарди за предмет Историја груписани су у две велике области: **Историјско знање** и **Истраживање и тумачење историје**. Области и описи стандарда у оквиру области рефлектују фундаменталне захтеве који се постављају пред ученике у тој области.

Овако развијен модел прави разлику између области у оквиру предмета и описују различите нивое компетенција за сваку област. Сваки ниво компетенције дефинисан је когнитивним процесима и знањем одређеног обима којим ученици на том нивоу могу овладати, а ученици на нижим нивоима не би могли.

Историјско знање чини скуп организованих информација и појмова из историјске науке које поседује ученик/ученица на крају основног образовања: знања о времену и простору, разумевање хронологије, познавање важних чињеница, појмова, личности и процеса из националне и опште историје, разумевање узрочно-последичних веза, као и вертикална и хоризонтална перспектива у историји.

Историјско знање служи као основ за сагледавање савременог света који узима у обзир временску димензију, у којем је садржано разумевање да садашњи догађаји и збивања имају своје корене у прошлости (често у далекој прошлости), а нису само резултат нечега што се недавно догодило.

Вертикална перспектива односи се на проучавање промене и континуитета током времена. Хоризонтална перспектива односи се на одређивање места појединачних догађаја, дешавања или токова у ширем европском контексту.

Истраживање и тумачење историје чине вештине, умења, ставови и вредности који су засновани на употреби историјских извора, коришћењу различитих средстава у функцији историјског истраживања и стицања знања, и мултиперспективност и пристрасности у тумачењу историје.

Истраживање и тумачење историје служи као основа за аналитичке вештине и умење тумачења, које ће ученици моћи да употребе у будућности да би разумели свет у коме живе и промене које се дешавају и које ће им помоћи да процене податке који до њих долазе преко медија и из других извора.

Дакле, у листи стандарда наведени су:

- експлицитни искази **шта** ученик треба да зна и уради да би показао да је нешто савладао
- нивои стандарда описују **колико добро** је ученик савладао знања и вештине које су дате у стандардима наученог градива

Стандарди за предмет Историја за крај обавезног образовања описани су на три нивоа захтева:

1. Основни ниво

На првом нивоу описани су захтеви који представљају базични или основни ниво знања, вештина и умења (очекује се да ће око 80% ученика постићи тај ниво). Основни ниво описује очекивани минимум нивоа знања и вештина.

2. Средњи ниво

На другом нивоу описани су захтеви који представљају средњи ниво знања, вештина и умења (очекује се да ће око 50% ученика постићи или превазићи тај ниво). Средњи ниво описује оно што типичан ученик може да покаже.

3. Напредни ниво

На трећем нивоу описани су захтеви за ученике који представљају напредни ниво знања, вештина и умења (очекује се да ће око 25% ученика постићи тај ниво). Напредни ниво описује знања и вештине које могу да покажу ученици који ће вероватно бити успешни у средњем образовању.

Сваки захтев са листе стандарда знања, вештина и умења односи се на **кључна знања из историје** која су саставни део водича за стандарде.

Листе кључних знања из историје за крај обавезног основног образовања настале су као резултат рада око осамсто наставника историје који су на семинарима за наставнике историје издвајали кључна знања, вештине и умења за крај обавезног образовања по периодима историје.

Семинари „Подршка настави историје“ организовани су и реализовани у сарадњи Министарства просвете и спорта, Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања и Друштва историчара Србије „Стојан Новаковић“.

1. Основни ниво

На првом нивоу описани су захтеви који представљају основни или базични ниво знања, вештина и умења (очекује се да ће око 80% ученика постићи тај ниво). Основни ниво описује очекивани минимум нивоа знања и вештина.

У области **Историјско знање** ученик/ученица:

- Именује и разликује основне временске одреднице.
- Именује историјске периоде и зна редослед историјских периода.
- Зна поделу на праисторију и историју.
- Уме да одреди којем веку припадају важне године из прошлости.
- Уме да одреди којем историјском периоду припадају важне године из прошлости.
- Препознаје значење основних појмова из историје цивилизације.
- Именује најважније појаве из националне историје.
- Именује најважније појаве из опште историје.
- Зна на којем простору су се одиграле најважније појаве и догађаји из националне и опште историје.
- Уме да наведе узроке и последице најважнијих појава из прошлости.

У области **Истраживање и тумачење историје** ученик/ученица:

- Препознаје на основу карактеристичних историјских извора (текстуалних, сликовних, материјалних) о којој историјској појави, догађају и личности је реч.
- Препознаје разлику између текстуалног историјског извора и других текстова познатих ученику, који говоре о истим историјским појавама.
- Препознаје једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми слике.
- Уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми историјске карте уз коју је наведена легенда.
- Уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми табеле.
- Уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми графикона.
- Зна да исте историјске појаве могу различито да се тумаче.
- Препознаје различита тумачења исте историјске појаве на једноставним примерима.

2. Средњи ниво

На другом нивоу описани су захтеви који представљају средњи ниво знања, вештина и умења (очекује се да ће око 50% ученика постићи или превазићи тај ниво). Средњи ниво описује оно што типичан ученик може да покаже поред знања, вештина и умења којима је овладао/-ла на основном нивоу.

У области **Историјско знање** ученик/ученица:

- Уме да повеже личност и историјски феномен са одговарајућом временском одредницом и историјским периодом.
- Препознаје да постоји повезаност националне, регионалне и светске историје.
- Препознаје да постоји повезаност регионалне и светске историје.
- Препознаје да постоји повезаност појава из прошлости са појавама из садашњости.
- Зна и разуме узроке и последице важних историјских феномена у националној историји.
- Зна и разуме узроке и последице важних историјских прекретница из опште историје.

У области **Истраживање и тумачење историје** ученик/ученица:

- Уме да закључи о којем догађају, феномену и личности је реч на основу садржаја карактеристичних писаних историјских извора.
- Уме да закључи о којем историјском феномену је реч на основу карактеристичних сликовних историјских извора.
- Уме да одреди из које епохе или са којег географског простора потиче историјски извор када је текст извора непознат ученику, али су у њему наведене експлицитне информације о особинама епохе или географског простора.
- Уме да одреди угао гледања на историјску појаву (победника или побеђеног) на основу поређења два историјска извора који говоре о истом историјском догађају, феномену.
- Препознаје да постоји пристрасност у појединим тумачењима историјских личности, догађаја, феномена.

3. Напредни ниво

На трећем нивоу описани су захтеви за ученике који представљају напредни ниво знања, вештина и умења (очекује се да ће око 25% ученика постићи тај ниво). Напредни ниво описује знања и вештине које могу да покажу ученици који ће вероватно бити успешни у средњем образовању.

У области **Историјско знање** ученик/ученица:

- Уме да примени знање из историјске хронологије (нпр. уме прецизно да одреди којој деценији и веку, историјском периоду припада одређена година, личност и историјски феномен).
- Уме да објасни специфичности важних историјских појмова и да их примени у одговарајућем историјском контексту.
- Зна специфичне детаље из националне и опште историје.
- Разуме на који начин су повезане појаве из националне, регионалне и опште историје.
- Разуме како су повезане појаве из прошлости и садашњости.
- Уме да закључи зашто је дошло до одређених историјских догађаја и које су последице важних историјских дешавања.

У области **Истраживање и тумачење историје** ученик/ученица:

- Уме да изврши селекцију историјских извора.
- Уме да анализира и процени релевантност историјског извора.
- Уме да анализира и процени ближе хронолошко порекло извора.
- Уме да одреди на основу анализе историјског извора контекст у којем је настао извор и контекст о којем говори извор (идеолошки, културолошки, социјални, политички, географски контекст извора).
- Уме да прочита историјске информације у различитим симболичким модалитетима и повеже их са претходним историјским знањем (закључује на основу историјске карте без понуђене легенде, упоређује два графикона и закључује о појави).
- Уме да издвоји сличности и разлике у тумачењима и изворима који се односе на исту историјску појаву.
- Уме да изрази став и мишљење о одређеном тумачењу историјског феномена и да одреди врсту пристрасности (манипулација, пропаганда, стереотип...).

Листе кључних знања из историје за крај обавезног образовања

Сваки захтев са листе стандарда знања, вештина и умења односи се на кључна знања из историје која су саставни део Водича за стандарде.

Листе кључних знања из историје за крај обавезног основног образовања донесене су консензусом наставника историје основних и средњих школа. Настале су као резултат рада око осамсто наставника на семинарима „Подршка настави историје“. Семинари су организовани и реализовани у сарадњи Министарства просвете и спорта, Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања и Друштва историчара Србије „Стојан Новаковић“.

Општи појмови

Појмови и појаве које сваки ученик треба да зна и разуме када заврши обавезно основно образовање.

- Аристократија
- Аутономија
- Веровање
- Демократија
- Држава
- Друштво
- Економска криза
- Европа
- Закон
- Ислам
- Историја
- Капитулација
- Колонизација
- Култура
- Монархија (апсолутна монархија и парламентарна монархија)
- Национализам
- Нови век
- Окупација
- Организација Уједињених нација (ОУН)
- Писмо
- Праисторија
- Привреда: натурална/робноовчана привреда
- Прошлост
- Рат
- Револуција
- Религија
- Република
- Савремено доба
- Сеоба/е
- Средњи век
- Стари век
- Ултиматум
- Устав
- Хришћанство
- Хронологија

Увод у историју

Појава/појам	Догађај	Процес	Личност	Хронолошке одреднице
Историја			Херодот	
Историјски извори		Еволуција човека		
Век		Развој привреде		
Миленијум				
Ера	Рођење Исуса Христа			
Старије камено доба/палеолит	Откриће ватре			
Млађе камено доба/неолит	Откриће точка			
Метално доба	Откриће метала			
	Појава првих занимања			
Првобитне људске заједнице		Распад првобитне људске заједнице		

Напомена: Појмови писани италиком означавају догађаје или личности за које је половина наставника сматрала да их треба навести.

Стари век

Појава/појам	Догађај	Процес	Личност	Хронолошке одреднице
Писмо	Појава првог сликовног писма	Развој писма		IV м. п. н. е.
Робовласничко друштво		Развој робовласничког друштва		
Роб	<i>Спартак</i> ов устанак		Спартак	
Робовласник				
Аристократа				
Фараон	Настанак Египта	Настанак државе	<i>Менес</i>	3200. г. п. н. е.
Пирамида				Кеопс
Полис				
	Појава Хамурабијевог закона			
	Тројански рат		Хомер	
Олимпијске игре				776. г. п. н. е.
Колонија/колонизација		Грчка колонизација		
Мит/митологија	Оснивање Рима		Ромул и Рем	753. г. п. н. е.
	Грчко-персијски ратови		<i>Леонида</i>	V в. п. н. е.
	Изградња Атине – златни век		Перикле	V в. п. н. е.
	Пелопонески ратови		Тукидид	
		Македонско освајање Грчке	Филип II	IV в. п. н. е.
Античка култура			Фидија	
Хеленизам			Александар Велики	IV в. п. н. е.
Римско царство	Пунски ратови	Римска освајања и ширење Рима	<i>Цезар</i>	
		Романизација		
Хришћанство	Рођење Исуса Христа	Прогон хришћана	Исус Христ	1. г. п. н. е. – 1. год.
Библија				
	Изградња Константинопоља		Константин	IV век
	Доношење Миланског едикта			313. г.

Појава/појам	Догађај	Процес	Личност	Хронолошке одреднице
Хуни	Пролазак Хуна кроз „капију народа“	Велика сеоба народа	Атила	IV век (375)
	Подела царства		Теодосије	395. г.
Велика сеоба народа	Освајање Рима и пад Западног римског царства			476. г.
			Цицерон	

Средњи век

Појава/појам	Догађај	Процес	Личност	Хронолошке одреднице
Велика сеоба народа		Велика сеоба народа		IV- VII века
Вандализам				
	Настанак Франачке државе	Настанак варварских држава у Европи	Карло Велики	
Словен	Опсада Цариграда	Насељавање Јужних Словена на Балкан	Ираклије	626. г.
Византија	Обнова Римског царства		Јустинијан	VI век
Хришћанство	Велика шизма (раскол у хришћанској цркви)	Христијанизација варвара		1054. г.
Словенске азбуке	Појава глагољице и ћирилице	Покрштавање Јужних Словена	Ћирило и Методије	IX век
Ислам	Хиџра		Мухамед	622. г.
Муслиман		Ширење ислама		
Џамија				
Феуд	Појава феуда			
Феудалац				
Витез				
Феудално друштво		Развој феудалног друштва		
Вазал/вазални односи				
Кмет				
Крсташки ратови	Крсташи освајају Цариград			1204. г.
Јерес				
Средњовековне српске области	Настанак Србије	Развој српске државе раног средњег века	Властимир Часлав	
Жупан				
Србија Немањића	Настанак самосталне средњовековне српске државе	Осамостаљивање Србије	Стефан Немања	XII век
Краљевина Србија	Долазак краљевске круне у Србију		Стефан Немањић Првовенчани	1217. г.
Аутокефална српска црква (архиепископија)	Добијање аутокефалности		Монах Сава – свети Сава	1219. г.
Средњовековни градови		Развој средњовековних градова		од XI/XII века

Појава/појам	Догађај	Процес	Личност	Хронолошке одреднице
		Развој привреде у Србији	Краљ Урош	XIII век
Територијално проширење	Милутин осваја део Византије		Краљ Милутин	XIII век
Патријаршија	Проглашење патријаршије			1345. г.
Српско царство	Крунисање Душана за цара		Стефан Душан Немањић	1345/1346.
Душанов законик	Доношење законика		Стефан Душан Немањић	1349. и 1354.
	Осамостаљивање обласних господара	Распад Србије Немањића	Вукашин Мрњавчевић	XIV век
Османско царство	Маричка битка	Ширење Османског царства		1371. г.
Моравска Србија			Кнез Лазар	XIV век
	Косовска битка ✕		Кнез Лазар и султан Мурат	28. 06. 1389.
Српска деспотовина			Стефан Лазаревић и Вук Бранковић	XV век
Османска освајања	Пад Цариграда		Мехмед Освајач	1453. г.
	Пад Смедерева			1459. г.

Нови век

Појава/појам	Догађај	Процес	Личност	Хронолошке одреднице
Техничка открића	Усавршавање бродова, сата, компаса			XV век
Научна открића	Кружење небеских тела		Никола Коперник	XVI век
Географска открића	Откриће поморског пута за Индију Откриће Америке Пут око света	Откриће нових путева и континената	Васко да Гама Колумбо/ Америго Веспучи Магелан	1492/XVI век
Колонизација		Колонизација новооткривеног света		XVI век
Штампарија	Штампање Библије у Мајнцу	Почетак штампарства	Гутенберг	XV век
	Штампање прве књиге на српском језику – <i>Октоих</i>			XV век
Мануфактура		Почетак капиталистичке производње		XVI век
Хуманизам и ренесанса			Леонардо да Винчи Микеланђело	
Грађанске револуције	Револуција у Низоземској Револуција у Француској Револуција 1848/49.		*Наполеон	од XVI до XVIII века 1789. 1848. и 1849.
Хајдуци Ускоци		Борба за ослобођење од Османлија		од XVI века
Данак у крви				
Јањичар		Исламизација	Мехмед-паша Соколовић	од XVI-века
		Покатоличавање		од XVI века
	Обнова и укидање Пећке патријаршије			1766. г.
Сеоба/сеобе	Велика сеоба Срба	Сеоба Срба	Арсеније III Чарнојевић и Арсеније IV Јовановић	1690. г.
Војна Крајина Крајишници				
Декларација о правима човека и грађанина	Усвајање Декларације о правима човека и грађанина	Развијање грађанског друштва		XVIII век
Устав	Доношење устава у САД и Француској			XVIII век

Појава/појам	Догађај	Процес	Личност	Хронолошке одреднице
	Битка код Бородина Битка народа			1812. г. 1813. г.
	Бечки конгрес			1815. г.
Српска револуција		Борба за ослобођење и изградњу српске државе		1804–1835.
Први српски устанак	Збор у Орашцу Битка на Мишару Битка на Чегру	Борба за ослобођење	Карађорђе	1804. г. 1806. г. 1809. г.
Правитељствујући совјет	Скупштина у Остружници	Изградња српске државе	<i>Прота Матеја Ненадовић</i>	1805. г.
Други српски устанак	Усмени споразум Милоша и Марашли Али-паше	Борба за ослобођење и за аутономију	Милош Обреновић	1815. г.
Хатишериф	Долазак хатишерифа у Србију	Борба за аутономију		1830. и 1833.
	Сретењска скупштина	Укидање феудалног друштва у Србији		1835. г.
Сретењски устав Турски устав	Доношење устава	Изградња српске државе		1835. г.
			Петар Петровић Његош	
Начертаније				
	Исељавање Турака из српских градова	Борба за ослобођење	Михаило Обреновић	1867. г.
Аустроугарска монархија			Франц Јосиф	1867. г.
Велика школа		Развој образовања у Србији	Вук Караџић Доситеј Обрадовић	XIX век
Источно питање	Ратови Србије и Црне Горе за ослобођење од Османлија	Борба за ослобођење	Милан Обреновић	1876–1878.
Берлински конгрес			Бизмарк	1878. г.
Империјализам	Употреба нафте као сировине	Борба за колоније		
	Проналазак аспирина, вакцине, аутомобила, телефона, наизменичне струје		Никола Тесла	
Блок Централних сила Блок Антанте		Борба за колоније		
Краљевина Србија			Милан Обреновић	1882. г.
Демократска права	Доношење Устава Краљевине Србије			1888. г.

Појава/појам	Догађај	Процес	Личност	Хронолошке одреднице
			Александар Обреновић	
Парламентаризам	Мајски преврат	Увођење парламентарне монархије	Петар I Карађорђевић	1903. г.
	<i>Царински рат</i>			
	Анексија БиХ			1908. г.
Балкански ратови	Стварање Балканског савеза	Борба за ослобођење		1912. г.
	Стварање државе Албаније			1912/1913.
	Сарајевски атентат		Гаврило Принцип	1914. г.
Први светски рат	Церска битка		Степа Степановић	1914. г.
	Битка на Марни			1914. г.
	Колубарска битка		Живојин Мишић Оскар Поћорек	1914. г.
	Нишка декларација		Никола Пашић	1914. г.
	Отварање Солунског фронта		Франше д'Епере	1915. г.
	Голгота Срба			1915/1916.
	Долазак српске војске на Солунски фронт		Александар Карађорђевић	1916. г.
	Битка на Соми			
	Улазак САД у рат		Вудро Вилсон	1917. г.
			<i>Радомир Путник</i>	
			<i>Арчибалд Рајс</i>	
			<i>Надежда Петровић</i>	
			<i>Милунка Савић</i>	

Савремено доба

Појава/појам	Догађај	Процес	Личност	Хронолошке одреднице
Револуције у Русији	Фебруарска и Октобарска револуција	Револуције у Русији	Лењин	1917. г.
Социјализам				
Мировни уговори	Потписивање Версајског уговора	Потписивање мировних уговора	Вудро Вилсон Никола Пашић	1919. и 1920.
Друштво народа	Стварање Друштва народа			1919. г.
СССР	Стварање Савеза Социјалистичких Република		Лењин Стаљин	
Пеницилин Аутомобил Филм	Појава нових производа	Технолошко-научна револуција и културни правци	Флеминг Хенри Форд Ч. Чаплин	XX век
Краљевина СХС/Југославија	Проглашење краљевине	Стварање заједничке јужнословенске државе	Петар I Карађорђевић Александар Карађорђевић	1. 12. 1918.
Видовдански устав	Уставотворна скупштина доноси устав	Изградња правне државе	Никола Пашић	1921. г.
Економска криза	Појава хиперпродукције	Прелазак са ратне на мирнодопску производњу		1929. г.
Фашизам Нацизам	Долазак Мусолинија и Хитлера на власт	Нови покрети у свету	Мусолини Хитлер	1922. г. 1933. г.
Диктатура				
		Развој културе, уметности и просвете	Пикасо Хемингвеј Чаплин И. Секулић М. Ракић Ј. Дучић М.Миланковић Н. Тесла И. Андрић	Период између два светска рата
Шестојануарска диктатура	Завођење Шестојануарске диктатуре		Краљ Александар Карађорђевић	1929. г.
Марсељски агентат	Убиство краља Александра		Кнез Павле Карађорђевић Краљ Петар II Карађорђевић	1934. г.
Бановина Хрватска	Стварање Бановине Хрватске	Преуређење Краљевине Југославије	В. Мачек Д. Цветковић	1939. г.

Појава/појам	Догађај	Процес	Личност	Хронолошке одреднице
Други светски рат	Напад Немачке на Пољску – почетак II светског рата	Други светски рат		1. 09. 1939.
Тројни пакт и Антифашистичка коалиција	Формирање Тројног пакта и Антифашистичке коалиције			1940. и 1941.
Квислинг			Викунд Квислинг	
Концентрациони логор	Оснивање концентрационих логора	Масовно уништење народа		
Геноцид				
Холокауст				
	Приступање Краљевине Југославије Тројном пакту			25. 03. 1941.
	Војни пуч и демонстрације народа Краљевине Југославије			27. 03. 1941.
Априлски рат	Напад Немачке на Југославију	Други светски рат у Југославији		6. 04. 1941.
Независна држава Хрватска – НДХ	Проглашење НДХ Формирање Јасеновца	Други светски рат у Југославији	Анте Павелић	Април 1941.
Окупација/окупатор	Окупациона подела Краљевине Југославије			
Покрет отпора				
Четник/четнички покрет Партизан/партизански покрет	Формирање покрета отпора у окупираној Југославији	Пружање отпора окупатору	Д. Михаиловић Ј.Б. Тито	
Грађански рат				
Велике прекретнице у II светском рату	Битка код Стаљинграда, код Ел Алајмена			
	Битка на Козари			
	Битка на Неретви			1943. г.
	Битка на Сутјесци			1943. г.
АВНОЈ	Прво и друго заседање АВНОЈ-а	Изградња нове власти у Југославији		1943. г.
Конференције велике тројце	Конференције у Техерану и на Јалти	Изградња нове Европе и света	Рузвелт Черчил Стаљин	1943. г. 1945. г.
	Искрцавање савезника у Нормандији	Ослобађање Европе		1944. г.

Појава/појам	Догађај	Процес	Личност	Хронолошке одреднице
Капитулација	Капитулација Немачке – крај II светског рата у Европи			9. 05. 1945.
Атомска бомба	Бацање атомске бомбе на Хирошиму и Нагасаки			Август 1945.
Крај Другог светског рата	Капитулација Јапана			02. 09. 1945.
Организација Уједињених нација	Образовање ОУН			1945. г.
Хладни рат				
НАТО				
Варшавски пакт				
Савет Европе				
СФРЈ		Изградња Социјалистичке Федеративне Југославије	Ј. Б. Тито	
Покрет несврстаних				
	Рушење Берлинског зида			1989. г.
Европска унија	Стварање јединствене Европе			
	Распад СФРЈ		Слободан Милошевић	1992. г.
	<i>not</i> Агресија НАТО-а на СРЈ и Србију			1999. г.
		Демократске промене у Југославији	Зоран Ђинђић Војислав Коштуница	
Република Србија			Борис Тадић	2006. г.

Предлог листе кључних знања мањинских националних заједница

Ова листа је настала као резултат рада наставника који припадају мањинским националним заједницама и који остварују наставу историје у одељењима у којима се настава реализује на једном од језика мањинских националних заједница.

Детаљне листе за сваку мањинску заједницу биће донесене у сарадњи са Националним саветима мањинских заједница.

Појава/појам	Догађај	Процес	Хронолошке одреднице
Романизација		Романизација	
Сеоба	Настанак држава	Сеобе	
		Словенизација	
Хришћанство/христијанизација		Покрштавање	IX век
Писмо: глагољица и ћирилица		Развој писмености	
Османлије и Османско царство	Маричка битка	Освајање Балкана	1371. г.
	Битка на Мохачу		1526. г.
		Исламизација	
Данак у крви			
Реформација		Реформа цркве	
Просвећени апсолутизам			
	Размештање становништва у Аустријској царевини	Колонизација	
Германизација		Германизација	
Револуција	Револуција 1848.	Грађанске револуције	
Аустроугарска монархија / Фрањо Јосиф			
	Берлински конгрес		1878. г.
	Балкански ратови		1912. и 1913.
	Први светски рат		1914 – 1918.
	Распад Аустроугарске монархије		
	Други светски рат		1941–1945.

Примери задатака за ученике који илуструју образовне стандарде и нивое захтева

1.

Област: Историјско знање

Стандард: Уме да одреди којем веку припадају важне године из прошлости.

Ниво: 1. основни

Знање: чињенично

Когнитивни процес: разумети, разликовати

Стефан Душан се крунисао за цара 1346. године. Та година припада:

- а) првој половини XIII века
- б) првој половини XIV века
- в) другој половини XIV века.

Заокружи слово испред тачног одговора.

2.

Област: Историјско знање

Стандард: Познаје значење основних појмова из историје цивилизације

Ниво: 1. основни

Знање: чињенично, познавање терминологије

Когнитивни процес: разумети, разликовати

Пронађи појмове који су истог значења и повежи их линијама

револуција	исељавање
емиграција	изјашњавање грађана путем општег гласања
референдум	преврат

3.

Област: Историјско знање

Стандард: Именује најважније појаве из националне и опште историје.

Ниво: 1. основни

Знање: чињенично

Когнитивни процес: памтити, присетити се, препознати

Наведене су три револуције и године када су се одиграле. На линију поред сваке револуције упиши одговарајућу годину:

- а) Српска револуција_____
- б) Француска буржоаска револуција_____
- в) европске социјалне/националне револуције_____

1789

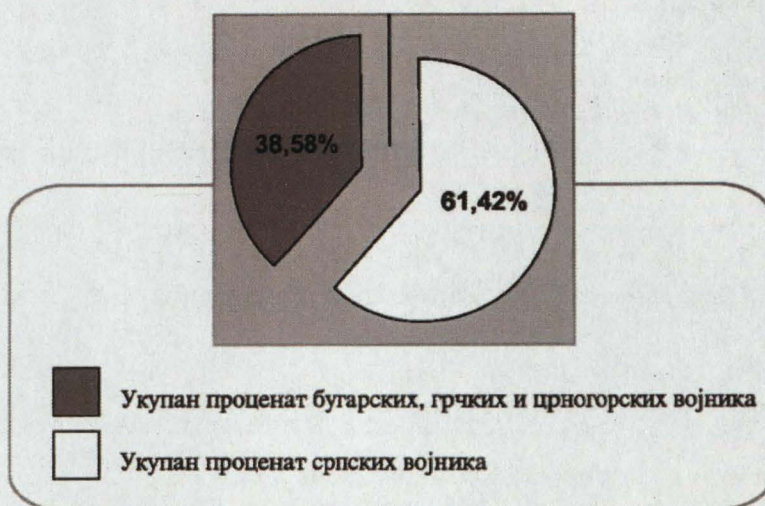
1804

1848

4.

Област: Истраживање и тумачење историје**Стандард:** Уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми графикана.**Ниво:** 1. основни**Знање:** процедурално**Когнитивни процес:** разумети

Прочитај из графикана и одговори која је држава чланица Балканског савеза дала највећи проценат војника.

Одговор: _____

5.

Област: Истраживање и тумачење историје**Стандард:** Препознаје различита тумачења исте историјске појаве на једноставним примерима.**Ниво:** 1. основни**Знање:** метакогнитивно**Когнитивни процес:** евалуирати

Који од ових извора говори негативно о светом Сави?

а) «...И опет оде свети (Сава) у... велику архиепископију звану Жичу. И ту помоливши се по Богом преданом своме обичају... изабра ту од својих ученика богоразумне и богобојажљиве и часне (поштене и религиозне)... који могу управљати по божанственом закону и по предању светих апостола (по Светом писму) и чувати указање светих богоносних отаца.»

б) «Одавна нам је стигао глас ... како си оставио своју земљу (Србију) и родбину и очинско наслеђе (Стефана Немање) ... и дошао у Свету гору. ... (Потом је) испосник Сава оставио Свету гору и вратио се натраг (у Србију) као они који се предомишљају и окрећу ка злу ... Укратко речено, не само да је повредио монашке завете, него је уздрмао и сам устав о црквеним стварима.»

Заокружи слово испред тачног одговора.

6.

Област: Историјско знање**Стандард:** Уме да повеже личност или историјски феномен са одговарајућом временском одредницом.**Ниво:** 2. средњи**Знање:** чињенично**Когнитивни процес:** памтити

Уз назив политичког система упиши име једне од понуђених држава у којој се тај систем први пут појавио у XX веку.

нацизам _____

СССР, Италија, Немачка, Француска, Велика Британија

7.

Област: Историјско знање**Стандард:** Препознаје да постоји повезаност појава из прошлости са појавама из садашњости.**Ниво:** 2. средњи**Знање:** чињенично**Когнитивни процес:** памтити

Која од наведених институција траје од средњег века до данас?

- а) деспотовина
- б) Српска православна црква
- в) Народна скупштина

Заокружи слово испред тачног одговора.

8.

Област: Истраживање и тумачење историје**Стандард:** Уме да одреди угао гледања на историјску појаву (победника или побеђеног) на основу поређења два историјска извора који говоре о истом историјском догађају, феномену.**Ниво:** 2. средњи**Знање:** метакогнитивно**Когнитивни процес:** разумети, разликовати, проценити

Заокружи слово испред цитата који говори о паду Јерусалима из угла освајача.

- а) «Проливају се реке крви,
док се наши мачеви и копља немилосрдно заривају
У заблуделе људе,
Радуј се Јерусалиме» (Латинска песма о паду Јерусалима)
- б) «Наша крв је натопљена сузама. Нико не може да одбије
непријатеља који прети.
Пред копљима и мачевима који боду, влада ужас и
Лица деце су бледа од страха» (Арапска песма о паду Јерусалима)

9.

Област: Истраживање и тумачење историје**Стандард:** Уме да закључи о којем догађају, феномену или личности је реч на основу садржаја карактеристичних писаних историјских извора.**Ниво:** 2. средњи**Знање:** концептуално**Когнитивни процес:** анализирати

На сопствену молбу постављен је ... за команданта Прве армије, која се у Колубарској бици нашла под најјачим ударом аустроугарских снага. Тада је извео маневар којим су његови војници успели да поврате положаје на планини Суворор и у даљим дејствима, у садејству са друге две армије, избаце аустроугарске трупе из Србије ...“

О ком рату говори текст?

10.

Област: Истраживање и тумачење историје**Стандард:** Уме да закључи о којем догађају, феномену или личности је реч на основу садржаја карактеристичних сликовних историјских извора.**Ниво:** 2. средњи**Знање:** концептуално**Когнитивни процес:** анализирати

Шта је приказано на овој слици? Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) Косовска битка
- б) Велика сеоба Срба
- в) досељавање Словена
- г) Први српски устанак

11.

Област: Историјско знање**Стандард:** Уме да примени знање из историјске хронологије.**Ниво:** 3. напредни**Знање:** чињенично**Когнитивни процес:** разумети, разликовати

Са леве стране наведена су историјска раздобља, а са десне важни историјски догађаји. Повежи линијом свако раздобље са догађајем којим је оно почело.

1. Стари век	а) Први светски рат
2. Средњи век	б) појава првих писама
3. Нови век	в) географска открића
4. Савремено доба	г) пад Западног римског царства

12.

Област: Историјско знање**Стандард:** Зна специфичне детаље из опште историје.**Ниво:** 3. напредни**Знање:** чињенично**Когнитивни процес:** разумети

Савезничке вође размениле су честитке. ... У победничкој емисији те вечери, Черчил се обратио Британцима: „Волео бих да вечерас могу да вам кажем да је крај свим нашим мукама и невољама.“

Черчил је одржао овај говор:

- а) 15. 12. 1945.
- б) 09. 05. 1945.
- в) 02. 09. 1945.
- г) 06. 08. 1945.

Заокружи слово испред тачног одговора.

13.

Област: Историјско знање**Стандард:** Уме да закључи зашто је дошло до одређених историјских догађаја и које су последице важних историјских дешавања.**Ниво:** 3. напредни**Знање:** концептуално**Когнитивни процес:** применити

Велика сеоба Срба 1690. била је непосредна последица једног од наведених догађаја. Који је то догађај?

- а) спаљивање моштију светог Саве
- б) масовно учешће Срба у Бечком рату
- в) укидање кнежинске самоуправе
- г) балкански ратови

Заокружи слово испред тачног одговора.

14.

Област: Истраживање и тумачење историје**Стандард:** Уме да изрази став и мишљење о одређеном тумачењу историјског феномена и да одреди врсту пристрасности (манипулација, пропаганда, стереотип...).**Ниво:** 3. напредни**Знање:** метакогнитивно**Когнитивни процес:** евалуирати

Лице тврдо, шапа лавља
али на дну груди скрито,
срце има као отац
друг нам Тито, Тито, Тито!

Наведени стихови из песме Владимира назора „Друг Тито“ представљају:

- а) реалан опис Титове историјске улоге
- б) пропаганду личности вође
- в) песму без политичке поруке
- г) уметничку критику личности вође

15.

Област: Истраживање и тумачење историје**Стандард:** Уме да прочита историјске информације у различитим симболичким модалитетима и повеже их са претходним историјским знањем.**Ниво:** 3. напредни**Знање:** процедурално**Когнитивни процес:** анализирати

Ова карта представља:

- а) административну поделу Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца
- б) административну поделу Краљевине Југославије
- в) окупациону поделу Краљевине Југославије

Заокружи слово испред тачног одговора.

IV ПОЈМОВНИК

Вештина

Способност успешног обављања неке активности.

Ефективност образовног система

Степен успешности образовања изражен мером резултата – у терминима постигнутих излазних компетенција ученика – и улагања у систем образовања.

Завршни испити

Испити на крају образовног циклуса (нпр. на крају средњошколског образовања) који су обавезни за целу популацију ученика и којима се проверавају достигнута знања и вештине ученика (компетенције).

Знање

Скуп организованих информација које поседује неки појединац, разумевање информација, појмова и односа и коришћење информација.

Индикатори квалитета образовања

Јасно дефинисани показатељи који омогућавају процене о кључним аспектима образовног система. Индикатори који се најчешће користе односе се на обухват, осипање ученика из образовног система, курикулум, школска постигнућа ученика, учење и поучавање, подршку која се пружа ученицима, школско окружење и етос, доступне ресурсе, руковођење и осигурање квалитета образовања.

Информатичка писменост

Способност коришћења рачунара за професионалне потребе и у свакодневном животу.

Компетенција

Функционално интегрисана знања и вештине који могу да се употребе у новим ситуацијама и различитим контекстима. Компетенције укључују различите способности практичне примене знања, когнитивних и мануелних вештина, ставове и вредности и димензију мотивације.

Кондиционално знање

Кондиционално знање је највиши ниво знања за које је битно познавање када, где и зашто употребљавати процедурално и концептуално знање. То укључује планирање и комбиновање различитих стратегија за решавање проблема, одлучивање и предвиђање последица, одговарајуће реаговање у сложеним, новим и критичним ситуацијама. Тај ниво знања је присутан на свим нивоима образовања, с тим што се на нижим нивоима користи само у припреми за поједине ситуације. Што идемо ка вишим нивоима у систему образовања, више је таквих ситуација и знања. Тражи се самостална и критичка процена научених садржаја као и предвиђање, истраживање, откривање, упоређивање и повезивање.

Конструктивизам – превладавајућа савремена теорија наставе и учења: произлази из става да није могуће поседовати квалитетно знање у израђеном (готовом) облику, него знање има вредност само онда када га појединац конструише, реорганизује у контексту сопственог искуства.

Кључне компетенције

Компетенције које су предуслов даљег учења и које свака особа треба да буде у могућности да стекне кроз образовање.

Кључне компетенције имају следеће особине:

- а) помажу појединцу у суочавању са сложеним захтевима различитих ситуација и различитих окружења;
- б) доприносе постизању вредних циљева за друштво и појединца – потребне су за укључење у друштвену заједницу, запошљавање у друштву које се заснива на знању, али и за остваривање личног испуњења;
- ц) важне су за све особе, а не само за поједине струке или занимања.

DeSeCo пројекат OECD-а издвојио је три категорије кључних компетенција:

1. интерактивно коришћење комуникационих и симболичких алата (коришћење језика, симбола, знања, информација, технологије)
2. интеракција у хетерогеним групама
3. аутономно деловање.

Постоји сагласност око две кључне компетенције: функционална језичка писменост и функционална математичка писменост.

Према препорукама Европе о кључним компетенцијама за целоживотно учење⁴, дефинисано је осам кључних компетенција које чине сет есенцијалних знања, вештина и ставова, који свим појединцима омогућава да воде сврсисходан живот као активни чланови друштва:

- комуникација на матерњем језику
- комуникација на страним језицима
- информационо-комуникационе технологије
- функционална математичка писменост и компетенције у математици, науци и технологији
- предузетништво и предузимљивост
- интерперсоналне и грађанске компетенције
- учење учења
- општа култура

Минималне компетенције

Минимални захтеви који се очекују од свих ученика, компетенције које сваки ученик треба да стекне након одређеног образовног циклуса.

4 Recommendation of the European Parliament and of the Council on Key Competences for Lifelong learning

Национална испитивања

Стандардизована испитивања из различитих предмета која се периодично организују и која пружају наставницима, школама и креаторима образовне политике увиде (а на основу успеха и постигнућа ученика) о остварености циљева образовања и успешности рада наставника и школа.

Национални стандарди у образовању

Образовни стандарди представљају суштинска знања, вештине и умења која ученици треба да поседују на крају одређеног циклуса образовања.

Образовни стандарди су, у ствари, експлицитни искази шта ученик треба да зна и уради да би показао да је нешто савладао.

Нивои стандарда описују колико добро је ученик савладао знања и вештине које су дате у стандардима научног градива.

Поједине компетенције исказане су у прецизним терминима понашања ученика која се могу ваљано, поуздано и објективно испитивати.

Образовни исходи

Јасни и мерљиви показатељи резултата учења које је ученик остварио, а који показују шта ученик зна и шта може да уради након неког периода учења. Добро дефинисани образовни исходи су одређени у терминима понашања ученика, јасно су обликовани (помоћу активних глагола) и могу се проверавати испитима. Добро дефинисани образовни исходи представљају специфичне стандарде постигнућа. Дефинисање образовних исхода је предуслов дефинисања испита. Испитима се проверава да ли су образовни исходи остварени.

Образовни стандарди

Односе се на стечена знања, вештине и развијене компетенције, а одређују се на различитим нивоима сложености когнитивних процеса. Дефинишу се у терминима мерљивог понашања ученика и могу се проверавати, тј. испитивати тестовима.

PISA (Program for International Student Assessment)

Програм међународне евалуације образовних постигнућа ученика на завршетку периода општег образовања, чији је основни циљ процена различитих аспеката припремљености ученика за изазове наставка школовања и сналажења у свакодневним животним ситуацијама. Процењују се постигнућа ученика у четири области: математика, природне науке, разумевање прочитаног и решавање проблема. PISA је међународно компаративно испитивање које организује и спроводи OECD у трогодишњим циклусима (2000, 2003, 2006...). PISA проверава у којој мери су петнаестогодишњаци развили међукурикуларне компетенције: способност анализирања, резоновања и ефикасног комуницирања идеја и вештина важних за целоживотно учење.

Приступ заснован на резултатима учења

Приступ у развоју курикулума, поучавања и вредновања који се примарно усмерава на то шта ученик зна и може да учини након одређеног периода учења.

Полази се од следећих питања: Шта желимо да ученик научи? Зашто желимо да то научи? Како најбоље можемо помоћи ученику да то научи? Како ћемо знати да је то научио?

У приступу усмереном ка резултатима учења прво се дефинишу пожељни резултати учења (образовни исходи), а онда се курикулум, методе поучавања и вредновање резултата осмишљавају тако да подржавају пожељне образовне исходе.

Приступ почива на четири основна принципа:

- 1) јасан фокус на пожељне резултате учења
- 2) планирање унатраг
- 3) усмереност на ученика
- 4) очекивање успеха – поставља се стандард постигнућа за све ученике и очекује се да ће ученици уз подршку наставника остварити постављене стандарде.

Самовредновање школа

Методолошки приступ који помаже школама у процесу самоанализе, одређивању развојних приоритета, постављању циљева и разради развојних планова с циљем преузимања одговорности за властито деловање и унапређивање квалитета рада. Уз остале индикаторе квалитета образовања (као што су обухват, осипање ученика итд.), школе за самовредновање користе и резултате националних испита и испитивања.

Сумативно вредновање

Вредновање наученог или вредновање учења које се спроводи на крају одређеног периода учења или учешћа у образовном процесу. Сумативно вредновање се базира на кумулираним образовним искуствима, а користи се за утврђивање нивоа остварености циљева одређеног образовног програма. Испитује се степен у коме су ученици савладали градиво образовног програма и постигнуће ученика се изражава скоро увек оценом. Сумативно вредновање је готово увек испитивање високог ризика за појединог ученика, и представља основу за поређење постигнућа ученика с неком референтном групом или спољашњим критеријумом.

Тест

Стандардизовани поступак помоћу кога се изазива одређена активност, а онда се резултат те активности мери и вреднује тако да се индивидуални резултат пореди са резултатима који су добијени код других индивидуа у истој ситуацији. Тест мора да има задовољавајуће мерне карактеристике (поузданост, ваљаност, објективност, осетљивост) да би се могао користити као мерни инструмент у дијагностичке или прогностичке сврхе.

TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study)

Међународна компаративна испитивања која спроводи „International Association for the Evaluation of Educational Achievement” у четворогодишњим циклусима (1995, 1999, 2003, 2007...). Резултати TIMSS-а дају податке о успешности ученика на крају четвртог и осмог разреда из математике и природних наука у поређењу са ученицима из других земаља.

Умење

Способности ефикасног коришћења знања у контексту.

Формативно вредновање

Вредновање у процесу учења. Вредновање које служи да би се добиле информације о напредовању ученика и које служи као повратна информација за унапређивање процеса учења и поучавања. Вредновање постаје формативно кад се добијени резултати користе за прилагођавање метода поучавања у смеру бољег задовољавања потреба ученика. Формативно вредновање претпоставља активну укљученост ученика у процес учења и богату комуникацију наставника и ученика у остваривању образовних циљева. У процесу формативног вредновања, наставник идентификује потребе ученика и утврђује његова постигнућа и пружа ефикасну повратну информацију ученику како би заједнички унапредили учење.

Целоживотно учење

Процес образовања који се одвија током целог живота неке особе ради личног развоја, стицања нових знања и компетенција, ефикаснијег прилагођавања новим животним околностима, новим технологијама, сазнањима и достигнућима људског друштва. Укључује све облике учења, а не само формално учење у образовним институцијама.

ЛИТЕРАТУРА

1. Aldrich, R. (2000). *Educational Standards in Historical Perspective*. In: Goldstein, H. & Heath, A. (eds). *Educational Standards*. Proceedings of the British Academy, No. 102. Oxford: Oxford University Press. 39–67.
2. Anderson, L.W., & Sosniak, L.A. (Eds.). (1994). *Bloom's taxonomy: a forty-year retrospective*. Ninety-third yearbook of the National Society for the Study of Education, Pt.2 . , Chicago , IL . , University of Chicago Press.
3. Anderson, L.W. & Krathwohl (Eds.). (2001). *A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. New York: Longman.
4. Bloom, Benjamin S. & David R. Krathwohl. (1956). *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals, by a committee of college and university examiners*. Handbook 1: Cognitive domain. New York , Longman.
5. Cruz, E. (2004). *Encyclopedia of Educational Technology: Bloom's Revised Taxonomy*. Retrieved March 19, 2005 from <http://coe.sdsu.edu/eet/Articles/bloomrev/>
6. Ferguson, C. (2002). *Using the Revised Taxonomy to Plan and Deliver Team- Taught, Integrated, Thematic Units*. *Theory into Practice*, 41 (4), 239-244.
7. Хавелка Н. (1982) *Питање структуре и организације праћења и стандарди вредновања васпитно-образовног рада у школи*, у зборнику „Праћење и оцењивање ученика, Завод за унапређивање васпитања и образовања Београда, едиција „Школске теме“ бр.9 стр. 35-53, Београд
8. Хавелка Н. (2000). *Ученик и наставник у образовном процесу*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд
9. Хавелка Н., Хебиб Е., Бауцал А. (2003) *Оцењивање за развој ученика: приручник за наставнике*, Министарство просвете и спорта Републике Србије, Центар за евалуацију
10. Kane, M. (1994). *Validating the Performance Standards Associated With Passing Scores*. *Review of Educational Research*, 64(3), 425–461.
11. Klieme E, Avenarius H, Blum W. Döbrich P, Gruber H, Prenzel M, Reiss K, Riquarts K Rost J, Tenorth H E, Vollmer H (2004) *The Development of National Educational Standards an expertise*. Bundesministerium für Bildung und Forschung / Federal Ministry of Education and Research (BMBF) Publications and Website Division D-11055 Berlin
12. McLaughlin, M. & Shepard, L. A. (1995). *Improving Education through Standards-Based Reform: A Report by the National Academy of Education Panel on Standards-Based Education Reform*. Stanford, CA: National Academy of Education.
13. McTighe, J. & Wiggins, G. (2004). *Understanding by Design Professional Development Workbook*. Association for Supervision & Curriculum Development.
14. National Research Council (1996). *National Science Education Standards*. Washington, DC: National Academy Press.

15. Ravitch, D. (1995). *National Standards in American Education*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press
16. "Recommendation of the European Parliament and of the Council on Key Competences for Lifelong learning" (2005)http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/doc/keyrec_en.pdf
17. Ristić-Dedić Z, Bezinović P, (2005) *Metodološki priručnik za predmetne stručne skupine*, (radna verzija u okviru projekta Uvođenje državne mature u hrvatski školski sustav), Institut za društvena istraživanja, Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja, Zagreb
18. Spady, W. (1993). *Outcome-based education*. Belconnen, ACT: Australian Curriculum Studies Association. (CAS 371.3 SPAD)
19. Spady, W. (1994). *Choosing outcomes of significance*. *Educational Leadership*, 51 (6), 1-23.
20. Spady, W. (1988). *Organizing for results: The basis of authentic restructuring and reform*. *Educational Leadership*, 46.
21. Stradling R.(2001) "*Learning and teaching about the history of Europe in the 20th century*" Council of Europe Publishing F-67075 Strasbourg Cedex Council of Europe
22. Weinert, F. E. (2001). *Concept of Competence: A Conceptual Clarification*. In D. S. Rychen & L. H. Salganik (Eds.), *Defining and Selecting Key Competencies* (pp. 45–66). Göttingen, Germany: Hogrefe & Huber.
23. Wiggins, G. & McTighe, J. (2005). *Understanding by Design*, Expanded 2nd Edition. Association for Supervision & Curriculum Development.fe
24. Wiliam, D. (1996). *Meanings and Consequences in Standard Setting*. *Assessment in Education*, 3(3), 287–307.

Чланови стручног тима за историју:

- др Момчило Павловић – стручни саветник, Институт за савремену историју, Београд
- мр Марко Шуица – стручни координатор, Филозофски факултет, Одељење за историју, Београд
- Видосава Граховац – координатор тима, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд
- др Предраг Марковић – члан стручног тима, Институт за савремену историју, Београд
- мр Ивана Спасовић – члан стручног тима, Економска школа, Земун
- Биљана Стојановић – члан стручног тима, Министарство просвете и спорта, Београд
- Бранка Бечановић – члан стручног тима, ОШ „Ослободиоци Београда“, Београд
- Снежана Кнежевић – члан стручног тима, ОШ „Владислав Рибникар“, Београд
- Емина Даутовић – члан стручног тима, ОШ „Ђура Јакшић“, Београд
- Јелена Поповић – члан стручног тима, Пета београдска гимназија, Београд
- Ирена Губеринић – члан стручног тима, ЕТШ „Никола Тесла“, Београд

Консултанти:

- др Ненад Хавелка, Институт за психологију, Београд, пружио је драгоцену помоћ и подршку у првој фази израде предлога образовних стандарда
- George Bethell, Education Testing Service, Europe
- Claire Sladden, Education Testing Service, Europe

CIP Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије
Београд

